

Lokale sprog og engelsk bør gå hånd i hånd på Nordens universiteter

En sprogpolitik, hvor engelsk og lokale sprog går hånd i hånd, når der undervises og forskes på Nordens store universiteter – det vil sikre universiteterne en attraktiv international profil, samtidig med at de får optimale muligheder for at bidrage til at udvikle de nordiske samfund og opfylde deres nationale forpligtelser.

Sådan lyder den overordnede anbefaling fra eksperterne i Nordisk gruppe for parallelsproglighed, der har undersøgt sprogpolitikker og parallelsproglige praksisser på en række universiteter i og udenfor Norden.

Af journalist Monica C. Madsen

Engelsk breder sig i disse år med stor hast i undervisningslokalerne og forskningslaboratorierne på de nordiske universiteter. Derfor har Nordisk Ministerråd bedt en gruppe eksperter, Nordisk gruppe for parallelsproglighed, om at formulere anbefalinger for god tosproglig/flersproglig praksis på universiteterne.

Gruppen har i 2014-16 undersøgt praksis på en række universiteter i og udenfor Norden og peger i rapporten på flere årsager til, at det mest hensigtsmæssige for alle universiteter er at formulere en forpligtende sprogpolitik, baseret på såvel engelsk som lokale sprog.

En sprogpolitik, der går på to ben

Gruppens formand, Frans Gregersen, professor på Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab på Københavns Universitet, forklarer:

Billede: norden.org

FAKTA

Nordisk gruppe for parallelsprog blev i 2014-16 nedsat af Nordisk Ministerråd til at vurdere, om der er behov for at implementere parallelsproglighedspolitikker på de nordiske universiteter, og hvordan de i givet fald skal se ud.

Gruppen har undervejs offentliggjort en delrapport og en række mødereferater baseret på observationer på specifikke nordiske universiteter - læs mere [her](#).

- Det er svært at udstikke detaljerede anbefalinger, der kan anvendes i alle sammenhænge. Overordnet anbefaler vi derfor, at universiteterne udvikler en sprogpolitik, der går på såvel et engelsksproget ben som et lokalsproget ben, og som de støtter op om med f.eks. ekstra sprogundervisning til studerende eller undervisere, hvis det ene ben taber tempo: En balanceret parallelsproglighed, som man løbende justerer, så man udnytter begge sprogtyper til det, de er bedst til, pointerer han.

Den nordiske nabosprogsmodel som skabelon

Videre anbefaler gruppen, at universiteterne formulerer en sprogpolitik, som f.eks. baseres på den nordiske nabosprogsmodel. Nabosprogsmodellen tager afsæt i, at folk i Norden via nabosprogsundervisning i skolen lærer at forstå hinanden på tværs af landegrænser, samtidig med at man taler sammen på sit modersmål med den nuancerigdom og præcision, man har til rådighed, når man udtrykker sig på sit eget sprog.

- Nabosprogsmodellen har flere fordele, forklarer Frans Gregersen:
- Den giver de studerende mulighed for at udtrykke sig akademisk på deres modersmål, når deres akademiske engelsk er begrænset, samtidig med at de trænes i at

Nordisk gruppe for parallelsproglighed konkluderer:

- Undervisning på engelsk giver de studerende gode muligheder for at forske og arbejde i en international kontekst. Dog behersker de fleste ikke et tilstrækkelig godt akademisk engelsk til at de kan udtrykke sig lige så nuanceret og præcist, som på modersmålet. Dette kan f.eks. løses ved kombinationsundervisning på engelsk og de studerendes lokale sprog; ved sprogkurser, der kvalificerer de studerendes engelsk, og ved kurser, hvor underviserne lærer at forstå det lokale akademiske sprog.
- Muligheden for engelsksproget undervisning højner undervisningens kvalitet og udsyn, fordi det tiltrækker flere velkvalificerede internationale forskere og undervisere. Kombineres med kurser til undervisere i at forstå det lokale sprog, vil flere desuden motiveres til at blive boende i Norden.
- Muligheden for fortsat at udvikle akademiske terminologier på de nordiske sprog sikrer, at universiteterne fortsat vil kunne bidrage til den offentlige debat og samfundsudvikling på et sprog, som befolkningen i de nordiske lande kan forstå og relatere til.

forstå undervisning på engelsk. På samme måde får de internationale undervisere og forskere mulighed for at udtrykke sig på engelsk, parallelt med at de f.eks. forpligtes til at tage kurser, så de efterhånden forstår det lokale akademiske sprog.

Internationaliseringen tager hastige skridt fremad

De senere år har engelsk med meget stor hast spredt sig på de nordiske universiteter. Det er grunden til, at Nordisk Ministerråd har bedt Nordisk gruppe for parallelsproglighed om at formulere anbefalinger for universitetets sprogpolitik med særligt fokus på parallelsproglighed. F.eks. på de naturvidenskabelige,

sundhedsvidenskabelige og tekniske fakulteter, hvor mange studerende nu undervises på engelsk, læser engelsksproget litteratur og i et vist omfang også skriver opgaver på engelsk. Årsagerne er blandt andet, at al forskning kommunikerer på engelsk, og at flere og flere uddannelser er åbne for studerende fra andre lande. På humaniora underviser de fleste steder stadig på det lokale sprog på bachelor-niveau. Men også her breder særligt tilrettelagte uddannelser på engelsk sig på kandidat- og masterniveau, og på ph.d.-niveau foregår næsten alt på engelsk.
- Derfor undervises og forskes der nu mere og mere på engelsk på flere og flere uddannelser, og antallet af internationale

studerende og ansatte stiger hastigt. Især på de store universiteter, som slår takten an, pointerer Frans Gregersen:

- Universiteterne i Uppsala, København, Oslo, Stockholm og Helsingfors har i løbet af relativt få år fået så stor en internationaliserings-andel, at de snart står overfor at skulle vælge mellem at fungere på engelsk, på lokale sprog, eller på begge dele. Og tager de ikke sprogpolitisk stilling, vil markedskræfterne styre udviklingen mod en internationalisering, dvs. udelukkende på engelsk, som situationen ser ud i øjeblikket.

Universitetet skal både kommunikere lokalt, nationalt og globalt

Formålet med parallelsprogsdiskussionen er derfor at afklare det grundlæggende spørgsmål: Hvilken rolle skal det internationale sprog engelsk spille på universiteterne?

- Den diskussion søger vi at kvalificere ved at gøre den mere præcis, for der stilles alle mulige krav til sprog på universitetet – det er ikke kun forpligtet indadtil, men også udadtil over for det omkringliggende samfund, som det også skal kommunikere og formidle til på et sprog, som borgerne forstår, forklarer Frans Gregersen:
- Nogle uddannelser uddanner til et lokalt eller nationalt arbejdsmarked, selvom den viden, de bygger på, frembringes af et internationalt forskersamfund. Tænk f.eks. på dyrlæger, der tager sig af dine

kæledyr. Andre uddannelser sigter direkte på et internationalt arbejdsmarked, f.eks. fødevareteknologi, som er et internationalt område med mange store virksomheder, hvor alle ansatte har engelsk som koncernsprog. Men selv for den sidste type uddannelser er der alligevel mindst to sprog i spil: Selv om både de tekster, der skal læses, og selve undervisningen foregår på engelsk, og selvom mange af underviserne måske også kommer udefra, kan man stille det spørgsmål, om det ikke er nødvendigt for en hel del af de kandidater, vi uddanner, at de kan fungere på mindst to sprog – dvs. engelsk og lokalsprog. Fordi de uddannes til et arbejdsmarked, som under alle omstændigheder er på vej til at blive internationalt, samtidig med at de skal kunne kommunikere på en forståelig måde med det omkringliggende samfund.

Vi taler ofte dårligere engelsk, end vi tror

- I forhold til de studerende, tror vi i gruppen på, at det ofte giver mening at uddanne til det internationale arbejdsmarked – det vil både gavne de studerende og den verdensopfattelse, de får via deres uddannelse: Internationale undervisere og – ikke mindst – internationale medstuderende giver de studerende indblik i andre perspektiver og tilgange til faget. Det kan berige selve uddannelsens kvalitet og styrke de studerendes muligheder på

arbejdsmarkedet, siger Frans Gregersen og tilføjer i samme åndedrag:

- Men igen – det er lige så vigtigt at kunne bruge sit eget sprog til akademiske formål. For en central problematik er, at mange af os her i Norden ikke er så gode til engelsk, som vi tror:

De fleste af de studerende på universiteterne har en oplevelse af, at de klarer sig ret godt på engelsk, men der er stor forskel på at kunne forstå en amerikansk tv-serie uden undertekster og kommunikere i hverdagsituationer, og så at kunne begå sig på et akademisk engelsk.

Derfor kan det være hensigtsmæssigt at tage stilling til, hvordan man kan støtte de studerende, så de kvalificerer det engelsk, de kun kender som hverdagsprog, når de starter på universitetet.

- F.eks. ved at underviserne starter med at kvalificere de nye studerendes lokale sprogkundskaber, så de først lærer at bevæge sig rundt i deres lokale sprogs akademiske diskurs. Og derefter begynder at introducere den engelske diskurs, f.eks. gennem engelsksprogede power-points, som de forklarer på dansk, så de studerende lærer de engelske termer at kende.

Eller man kan forestille sig blandingsformer, hvor underviseren forstår de studerendes spørgsmål på det lokale sprog, men svarer på engelsk – fx ved at universitetet formulerer en sprogpolitik, som sikrer, at udenlandske undervisere uddannes til at

forstå det akademiske sprog, der bruges i det pågældende land.

På spørgsmålet om, hvordan man på et overordnet plan sikrer de studerende den bedst mulige uddannelse, understreger Frans Gregersen, at der ikke er en entydig ideel strategi:

- Vi anbefaler i stedet universiteterne at tænke hele situationen grundigt igennem. Der er f.eks. forskel på de produktive færdigheder, at tale og skrive, og på de receptive, at lytte og læse. Man bør alvorligt overveje, hvilke funktioner, de studerende og underviserne skal benytte i hvilke sammenhænge, og hvilke det er vigtigt at støtte med målrettede kurser så de får det fulde udbytte af universitetet.

Sprogforståelse får udenlandske forskere til at blive

Når man er kommet dertil, hvor man har afklaret dette og lavet en sprogpolitik og et organ til at udmønte den i praksis – hvordan sikrer man så, at internationale ansatte kan klare sig på det lokale sprog?

Her hælder anbefalingerne mod, at man først og fremmest lærer de internationale undervisere at lytte, forstå og læse det lokale akademiske sprog. Det er langt lettere end at pålægge dem også at skulle tale det lokale sprog, bl.a. fordi mange akademikere er meget optaget af præcision og korrekthed. Fordelen ved at lære de internationale undervisere og studerende at forstå de lokale

sprog er desuden, at de slipper ud af den boble, de ofte føler sig fanget i, fordi de ikke forstår det sprog, der tales i det omgivende samfund udenfor universitetet.

- Det styrker deres motivation for at slå sig ned i landet, fordi de er i stand til at skabe sig sociale kontakter og forstå, hvad der foregår omkring dem, uden for universitetsverdenen, siger Frans Gregersen. Han peger videre på, at sprogpolitikken f.eks. kan tage udgangspunkt i den nordiske nabosprogsmodel:

- Tal dit eget sprog og forstå de andres – det er et mellemtrin, som vil være praktisabelt og ressourcemæssigt overkommeligt i forhold til langt de fleste udenlandske undervisere, der ansættes, og det vil være gavnligt i forhold til at fastholde dem på langt sigt, så de ikke rejser et andet sted hen og laver deres ph.d.- eller post doc.-projekt. På den måde får vi både gode undervisere og får det bedste ud af vores investering i dem: Det er sund fornuft set ud fra statsborgerskabs-synspunkt, at vil vi fastholde den særlige ressource, de udgør, så skal vi investere i at give dem mulighed for at forstå sproget.

Nationale terminologier gavner samfundsudviklingen

På spørgsmålet om, hvorvidt gruppen anbefaler, at man bevarer en akademisk-forsknings-terminologi på de sprog, der bruges i Norden (eller opbygger den,

hvor den endnu ikke findes), fremfor blot at benytte de engelske begreber, når nye videnskabelige felter inddømmes, er gruppens klare anbefaling at man bør fastholde at udvikle en national terminologi.

- Dels fordi universiteterne er forpligtet til at formidle deres viden til skatteborgerne, og er de ikke i stand til det på et sprog og med nogle begreber, som borgerne forstår, mister borgerne fornemmelsen af, at de får noget for de rigtig mange penge, som de betaler til de offentlige universiteter i Norden: Borgerne forventer, at universitetets eksperter kan fortælle dem, hvordan tingene hænger sammen, og at de kan forklare fænomener og begreber på et sprog, borgerne forstår. Det betyder, at borgerne får eksperternes indspil til at diskutere problematikker og tage dem op i samfundsdebatten eller i den politiske debat, siger Frans Gregersen.

Anbefaler en sprogpolitik, der går på to ben

Afslutningsvis opsummerer Frans Gregersen:

- Fordelelen ved at anvende engelsk (eller et andet internationalt sprog) som undervisnings- og forskningsprog på universiteterne er, at studerende og ansatte får et større internationalt felt at virke på, med mulighed for at kunne tale med alle, der kan tale engelske i det internationale

selskab. Kvalitetsmæssigt kommer vi dermed i kontakt med de bedste – vi kan ansætte nogle af de bedste fra udlandet, så vi kan få fornyet vores stab af forskere og sikre et højt niveau i undervisningen og forskningen. Men det kræver, at man lærer sig at tale engelsk så godt, at man mestrer det næsten lige så godt som sit modersmål, og der vil være rigtig lang vej dertil for de fleste, pointerer han.

- Vælger vi engelsk, skal vi desuden beslutte, hvad det er for et engelsk, vi har som mål: Er det f.eks. det danskengelsk, som de fleste af os her i Danmark taler, eller er det britiskengelsk, amerikanskengelsk eller engelsk som et akademisk lingua franca – dvs. et sprog, der kan forstås af alle, men som ikke nødvendigvis er førstesprog for nogen?

Videre kan man også spørge, om engelsk er det eneste, der kan gælde som lingua franca, nu hvor de to engelsksprogede supermagter er ved at trække sig tilbage. Det kunne måske også være fx tysk eller fransk?

- Fordelen ved også at styrke det/de lokale akademiske sprog er, at det giver et bedre remtræk mellem universiteterne og de nordiske samfund, fordi universitetet på den måde sørger for, at der på det lokale sprog kan tales om alt i verden og på et hvilket som helst abstraktionsniveau. Det er en vigtig katalysator for samfundsudviklingen. Derfor anbefaler vi, at universiteterne i deres sprogpolitik tilstræber at gå på to

ben – et engelsksproget og lokalt. Det er en løbende balancegang, hvor man søger at udnytte begge sprogtyper til det, de er bedst til: Det lokale sprog, som er bedst til at skabe sammenhængskraft mellem universitet og samfund, og dermed mellem uddannelser, og dem, der betaler for den; og det internationale sprog, som giver de nordiske samfund mulighed for at komme i kontakt med de bedste undervisere og forskere, og for at kvalificere sig til at byde ind, så Norden er interessant at inddrage og samarbejde med på globalt plan.

Medlemmer af Nordisk gruppe for parallelsproglighed

Deltagerne i netværket er forskere og universitetsadministratorer fra de nordiske lande.

Danmark:

Professor Frans Gregersen, Københavns Universitet

Professor Anne Holmen, Københavns Universitet

Finland:

Professor emeritus Jan-Ola Östman, Helsingfors Universitet

Universitetslektor Monica Londen, Helsingfors Universitet

Færøene:

Lektor Hjalmar P. Petersen, Færøsk Akademi

Lektor Zakaris Svabo Hansen, Færøsk Akademi

Grønland:

Lektor Arnaq Grove, Ilisimatusarfik, Nuuk

Fagkonsulent i grønlandsk Eva Møller Thomassen, Inerisaavik, Nuuk

Island:

Docent Haraldur Bernharðsson, Háskola Islands

Norge:

Lektor Marita Kristiansen, Norges

Handelshøyskole, Bergen

Professor Gjert Kristoffersen, Universitetet i Bergen

Sverige:

Professor eremita Leena Huss, Uppsala Universitet

Professor emeritus Olle Josephsson, Stockholms Universitet